

Spis treści

Wykaz skrótów	XIII
Rozdział 1. Zarys modelu wykładni i stosowania prawa w procesie	1
§ 1. Znaczenie wykładni i stosowania prawa w procesie opartym na Konstytucji	4
§ 2. Konstrukcja i metoda opracowania	9
§ 3. Znaczenie Konstytucji dla procesu sądowego stosowania prawa	14
I. Konstytucja a proces sądowy	14
II. Uzasadnienie bezpośredniego stosowania norm konstytucyjnych ...	20
III. Model procesu sądowego w procesie opartym na bezpośrednim stosowaniu Konstytucji	25
IV. Stosowanie Konstytucji jako element modelu indywidualnego stosowania prawa	30
§ 4. Model procesu indywidualnego stosowania prawa	32
I. Model ogólny procesu sądowego	32
II. Specyfika postępowania sądowego	34
III. Specyfika kontroli konstytucyjnej	39
IV. Elementy wspólne i odmienności bezpośredniego stosowania Konstytucji i abstrakcyjnej kontroli konstytucyjności	42
V. Specyfika stosowania prawa Unii Europejskiej	43
VI. Znaczenie ram rozpoznania sprawy i postępowania dowodowego	47
VII. Znaczenie kierunku rozstrzygnięcia	49
VIII. Postępowania dotyczące kontroli instancyjnej	53
§ 5. Konstrukcje modelowe	56
I. Model sądowego stosowania prawa	57
II. Model badania konstytucyjności prawa	57
III. Model kontroli instancyjnej	58
Rozdział 2. Faza ustaleń faktycznych. Ustalenia faktyczne jako podstawa decyzji sądowej a sformalizowane sposoby dowodzenia (ciężar dowodu, ciężar dowodzenia, ciężar argumentacji i standard udowodnienia)	59
§ 6. Model ustaleń faktycznych w ramach sądowego stosowania prawa	65
I. Uwagi ogólne	65
II. Ciężar dowodu	69
III. Dyskursywne stosowanie prawa	71

IV. Regulacje procesowe a rodzaj postępowania na tle reguł materialnoprawnych	74
V. Rodzaj postępowania a ciężar dowodu i ciężar dowodzenia	85
§ 7. Faza ustaleń faktycznych w procesie karnym	90
I. Ciężar dowodu i ciężar dowodzenia a sposób dokonywania ustaleń faktycznych w procesie karnym	90
1. Uwagi ogólne	90
2. Zasada domniemania niewinności	92
3. Zasada <i>in dubio pro reo</i>	94
4. Fakty notoryjne, domniemania faktyczne i domniemania prawne	95
5. Domniemania materialnoprawne	95
A. Domniemania materialnoprawne wynikające z przepisów części ogólnej KK	95
B. Domniemania materialnoprawne wynikające z przepisów części szczególnej KK	103
II. Model procesu karnego a sposób dokonywania ustaleń faktycznych	103
III. Standard dowodzenia (standard udowodnienia) w procesie karnym	108
IV. Standard oceny dowodu z opinii biegłego w procesie karnym	115
§ 8. Faza ustaleń faktycznych w procesie cywilnym	122
I. Ciężar dowodu i ciężar dowodzenia a sposób dokonywania ustaleń faktycznych w procesie cywilnym	122
II. Model procesu cywilnego a sposób dokonywania ustaleń faktycznych	124
1. Reguły ustalenia faktów w procesie	124
2. Domniemania	127
III. Reguły ciężaru dowodu a ustalenia faktyczne	129
IV. Reguły procesowe a dowodzenie	130
V. Standard dowodzenia (standard udowodnienia) w procesie cywilnym	136
VI. Standard i kryteria oceny poszczególnych dowodów w procesie cywilnym	141
1. Specyfika dowodu z opinii biegłego	141
2. Ocena dowodów	144
§ 9. Faza ustaleń faktycznych w procesie administracyjnym	147
I. Uwagi ogólne dotyczące problematyki ustaleń faktycznych w procesie administracyjnym	147
II. Ciężar dowodu i ciężar dowodzenia a sposób dokonywania ustaleń faktycznych w procesie administracyjnym	157
1. Uwagi ogólne	157
2. Zasada prawdy obiektywnej i zasada oficjalności	159
3. Zasada oficjalności a ciężar dowodzenia	162
4. Dowody w procesie administracyjnym	166
5. Domniemania w postępowaniu administracyjnym	170

6. Fakty powszechnie znane oraz fakty znane organowi z urzędu. Notoryjność powszechna i urzędowa	172
7. Uprawdopodobnienie	173
8. Znaczenie dyrektywy interpretacyjnej <i>in dubio pro reo</i> w procesie dokonywania ustaleń faktycznych	174
9. Ciężar dowodu w procesie administracyjnym – uwagi podsumowujące	176
III. Model procesu administracyjnego a sposób dokonywania ustaleń faktycznych	177
IV. Standard oceny dowodu z opinii biegłego	181
V. Standard udowodnienia w procesie administracyjnym	183
§ 10. Błędy dotyczące ustaleń faktycznych	187
§ 11. Konkluzje	194
Rozdział 3. Wykładnia prawa	197
§ 12. O zależnościach między wykładnią prawa a dokonywaniem ustaleń faktycznych	204
§ 13. Podstawy wykładni	208
I. Multicentryczność systemowa a prawo wewnętrzne	208
II. Konstytucjonalizacja prawa	209
III. Dysfunkcjonalność scentralizowanego modelu kontrolno- -wykładniczego w multicentrycznym systemie	213
IV. Znaczenie aksjologii w procesie wykładniczym	215
V. Konwergencja systemów: prawa stanowionego oraz <i>common law</i>	217
VI. Rola sądów w procesie wykładni i stosowania prawa	220
§ 14. Podstawa wykładni. Hierarchia źródeł w systemie obowiązującego prawa	222
I. Tekst prawny	222
II. Hierarchiczne uporządkowanie źródeł	223
III. Normatywność prawa; normatywność wykładni	224
IV. Podstawy aksjologiczne systemu	226
V. Wieloźródłowość procesu wykładni	227
VI. Wykładnia a okoliczności relewantne dla konkretnej sprawy	229
§ 15. Istota wykładni	230
I. Specyfika mechanizmu wykładniczego	230
II. Proces ujednoczania koncepcji klaryfikacyjnej i derywacyjnej	233
III. Mechanizm dekodowania normy z przepisu	235
IV. Fazy wykładni	240
§ 16. Mechanizm wykładni	241
I. Reguły pierwszego i drugiego stopnia	241
II. Reguły wykładni pierwszego stopnia	244
1. Dyrektywy wykładni językowej	244
2. Dyrektywy wykładni systemowej	254
3. Dyrektywy wykładni celowościowej	259

III. Wykładnia prawa unijnego	262
IV. Reguły wykładni drugiego stopnia	270
1. Reguły procedury	270
2. Reguły preferencji. Uwagi ogólne. Sterowanie kolejnością czynności wykładniczych	276
3. Reguły inferencyjne i kolizyjne	278
A. Założenie racjonalności prawodawcy	278
B. Reguły inferencyjne	279
C. Reguły kolizyjne (walidacyjne)	280
D. Domniemania interpretacyjne	285
a) Domniemanie zgodności z Konstytucją	285
b) Domniemanie zgodności z prawem międzynarodowym oraz prawem europejskim	286
c) <i>In dubio pro libertate</i>	287
d) <i>In dubio pro reo</i>	288
e) <i>In dubio pro reo</i> w postępowaniu administracyjnym	289
f) <i>In dubio pro tributario</i> oraz zakaz <i>in dubio pro fisco</i>	293
g) Domniemanie dyspozytywności norm prawa cywilnego	294
V. Cywilistyczna wykładnia oświadczeń woli	295
VI. Wykładnicze naruszenia prawa materialnego	302
Rozdział 4. Faza aplikacji normy prawnej	309
§ 17. Uwagi ogólne	319
§ 18. Model aplikacyjny	321
I. Sylogizm subsumpcyjny	321
II. Luzy decyzyjne	328
1. Mechanizmy ocenne	328
2. Elastyczność sankcji. Mechanizm wazeniowy	331
3. Klauzule generalne i zwroty niedookreślone	335
4. Artykuł 45 Konstytucji RP jako podstawa luzu decyzyjnego	341
III. Model sylogistyczny a kategorie aplikacyjnych naruszeń prawa materialnego	343
§ 19. Stosowanie prawa cywilnego	354
I. Stosunki cywilnoprawne	354
II. Stosowanie prawa cywilnego przez sąd; cywilistyczna sankcja	357
III. Stosowanie prawa cywilnego przez strony	366
1. Uwagi ogólne	366
2. Mechanizm działania treści czynności prawnej	370
3. Mechanizm działania norm	372
4. Mechanizm działania zasad współzycia społecznego i zwyczajów	377
IV. Cywilistyczna specyfika stosowania prawa – uwagi podsumowujące	378
V. Znaczenie normy indywidualnej i konkretnej w modelu stosowania prawa cywilnego	380
VI. Kontrola instancyjna	383

§ 20. Stosowanie prawa karnego	384
I. Stosunki karnoprawne	384
II. Mechanizm postępowania	385
III. Normatywna podstawa fazy aplikacyjnej	393
IV. Mechanizm rekonstrukcji i aplikacji norm prawa karnego	398
V. Ogólna charakterystyka fazy aplikacyjnej w prawie karnym	405
1. Faza aplikacyjna w zakresie kwalifikacji prawnej	405
2. Faza aplikacyjna w zakresie wymiaru kary i środków karnych	407
3. Faza aplikacyjna w zakresie orzekania środków kompensacyjnych oraz przepadku	408
VI. Charakter norm prawa karnego a zakres dyspozytywności	413
VII. Stosowanie prawa karnego przez sąd. Przepisanie odpowiedzialności karnej	417
VIII. Stosowanie prawa karnego. Sankcja karnoprawna. Wymiar kary i środków karnych	425
IX. Specyfika kontroli odwoławczej	433
X. Podsumowanie	433
§ 21. Stosowanie prawa administracyjnego	434
I. Stosunki administracyjnoprawne	434
II. Pojęcie i istota stosowania prawa administracyjnego	435
III. Specyfika stosowania prawa administracyjnego. Złożoność oceny	437
IV. Specyfika kontroli sądownoadministracyjnej	442
§ 22. Stosowanie prawa Unii Europejskiej	445
I. Współstosowanie	445
II. Pierwszeństwo prawa unijnego	446
III. Wykładnia prawa unijnego a reguła pierwszeństwa	451
IV. Odmowa zastosowania normy prawa krajowego sprzecznej z prawem unijnym	451
V. Pierwotne prawo unijne	453
1. Normy traktatowe	453
2. Ogólne zasady prawa i prawo zwyczajowe	460
3. Normy umowy międzynarodowej	462
VI. Prawo pochodne	465
1. Uwagi ogólne	465
2. Normy rozporządzeń	466
3. Normy dyrektyw	468
4. Normy decyzji	472
5. Zalecenia i opinie	473
Rozdział 5. Wykładnia Konstytucji	475
§ 23. Uwagi ogólne. Wykładnia Konstytucji na tle obowiązku bezpośredniego jej stosowania	480
§ 24. Koncepcje wykładni Konstytucji RP	494
§ 25. Normatywne znaczenie Konstytucji	501

§ 26. Sposób i reguły wykładni Konstytucji	508
I. Teoretyczne ramy konstytucyjnej wykładni	508
II. Dyrektywy wykładni Konstytucji	516
III. Znaczenie wykładni Konstytucji w praktyce	519
§ 27. Model wykładni Konstytucji	522
I. Możliwość zastosowania koncepcji derywacyjnej zintegrowanej	522
II. Struktura normatywna Konstytucji a jej wykładnia	524
III. Reguły i zasady konstytucyjne. Mechanizm ważeńiowy	526
IV. Autonomiczność pojęć konstytucyjnych	528
V. Konstytucyjna aksjologia	530
VI. Połączenie koncepcji derywacyjnej i mechanizmu ważeńiowego w procesie wykładni Konstytucji	534
§ 28. Wykładnia Konstytucji a kompetencje TK	539
§ 29. Wykładnia trybunalska a wykładnia sądowa	547
§ 30. Wykładnia a domniemanie konstytucyjności	550
I. Uwagi ogólne	550
II. Pojęcie domniemanie konstytucyjności	553
III. Znaczenia domniemanie konstytucyjności	555
1. Uwagi wstępne	555
2. Formalne (proceduralne) znaczenie domniemanie konstytucyjności	556
3. Interpretacyjne znaczenie domniemanie konstytucyjności	559
4. Kompetencyjno-materialne znaczenie domniemanie konstytucyjności	561
5. Systemowe znaczenie domniemanie konstytucyjności	564
Rozdział 6. Mieszany model kontroli konstytucyjności	567
§ 31. Znaczenie domniemanie konstytucyjności dla bezpośredniego stosowania Konstytucji przez sądy	570
§ 32. Próby uzgodnienia przepisu ustawowego w ramach normy zgodnej z Konstytucją	571
§ 33. Odmowa zastosowania normy ustawowej	573
§ 34. Mechanizm reguły kolizyjnej <i>lex superior derogat legi inferiori</i>	579
I. Znaczenie reguły <i>lex superior</i>	579
II. Nadrzędny charakter Konstytucji	580
III. Charakter, podstawa i model stosowania reguł kolizyjnych	583
IV. Stanowisko TK	588
V. Stanowisko NSA – wyr. z 24.10.2000 r.	592
VI. Reguła <i>lex superior</i> w kontekście omówionych judykatów	595
VII. Charakter reguły <i>lex superior</i>	596
VIII. Reguła <i>lex superior</i> a kompetencje TK	603
IX. Znaczenie reguły <i>lex superior</i> na płaszczyźnie stosowania prawa	605
X. Specyfika stosowania reguły <i>lex superior</i>	607

§ 35. Reguła <i>lex superior</i> jako sposób usuwania niezgodności norm ustawowych oraz norm konstytucyjnych a przewidziane w Konstytucji mechanizmy kolizyjne	616
I. Mechanizmy kolizyjne w art. 91 ust. 2 i 3 Konstytucji RP	616
II. Wyraźne a systemowe uzasadnienie reguły <i>lex superior</i>	618
III. Uzasadnienie mechanizmów kolizyjnych	620
§ 36. Konsekwencje zastosowania reguły <i>lex superior</i> w procesie stosowania prawa	622
I. Brak skutku derogacyjnego	622
II. Przesłanki zastosowania mechanizmu kolizyjnego	623
III. Mechanizm kontroli konstytucyjności. Derogacja a odmowa stosowania	625
Rozdział 7. Bezpośrednie stosowanie Konstytucji w orzecznictwie sądowym	635
§ 37. Uwagi ogólne	636
§ 38. Ocena zarzutów naruszenia norm konstytucyjnych	638
§ 39. Prokonstytucyjna wykładnia i wykładnia w zgodzie z Konstytucją	644
I. Wykładnia prokonstytucyjna jako mechanizm orzeczniczy	644
II. Prokonstytucyjna wykładnia w perspektywie prawa do sądu	649
III. Prokonstytucyjna wykładnia a aksjologia konstytucyjna	652
§ 40. Współstosowanie Konstytucji i ustaw	659
I. Mechanizm współstosowania	659
II. Postacie mechanizmów współstosowania	662
III. Artykuł 77 Konstytucji RP: współstosowanie czy stosowanie samoistne?	667
IV. Mechanizmy gwarancyjne w ramach współstosowania	674
V. Współstosowanie Konstytucji i ustaw w ramach prawa do sądu i dyrektyw sprawiedliwościowych na tle aksjologii konstytucyjnej	677
§ 41. Stosowanie Konstytucji wprost. Reguły kolizyjne	685
I. Samoistne stosowanie Konstytucji	685
II. Mechanizm kolizyjny oparty na regule <i>lex superior</i> w orzecznictwie sądowym	686
1. Mechanizm kolizyjny	686
2. Podstawowe akty normatywne a reguła <i>lex superior</i>	687
3. Kolidacja w relacji Konstytucja – ustawa	688
4. Uprawnienie sądu do wystąpienia z pytaniem prawnym w trybie art. 193 Konstytucji RP	698
5. Uprawnienie sądu do samodzielnego rozstrzygnięcia kolizji Konstytucja – ustawa	700
§ 42. Potencjalne obszary bezpośredniego stosowania Konstytucji przy pomocy reguły walidacyjnej <i>lex superior derogat legi inferiori</i>	705
§ 43. Model sądowej kontroli konstytucyjności. Konkluzje	715
Rozdział 8. Zakończenie	721